

מילי דהספידא שנאמרו בישיבת "יד אהרן"
 ע"י המשגיח הגה"צ רבי ישראל מאיר המניק שליט"א
 י' אדר א' תשס"ג

"אם דומה הרב למלאך ה' צב-אות"

"כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבקות הוא". אומרת הגמ' (מועד קטן יז ע"א) "אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו".

מהי המשמעות של "רב הדומה למלאך ה'?"

אומר ה"חתם סופר", שחז"ל אומרים שאין מלאך עושה שתי שליחויות. ולמה? כי כל מציאותו של המלאך היא השליחות שלו. וכך מצאנו אצל מנוח, ששאל את המלאך לשמו, וענה לו: "למה תשאל לשמי והוא פלאי" (שופטים יג, יז) שפירושו, מכיון ששליחותו היתה בענין הנזירות של שמשון, ובנזירות כתוב "איש כי יפליא", אם כן זה שמו: "פלאי", שכל מציאותו הוא שליחותו כנ"ל.

ואם כן פירוש "הרב דומה למלאך" היינו שכל מציאותו הוא השליחות שלו, שזה להעמיד תלמידים ולגדלם.

ואם תאמר, מה עם עלייתו האישית של הרב, אם כל מציאותו וישותו נתונה להעמדת התלמידים?

אומר בעל מחבר ה"הפלאה" על הפסוק: "צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה". (תהלים צ"ב) שהתמר הוא עץ גבוה אך לא כגובהו של הארז. ולמה? כי לתמר יש פירות, ואותו כח שהתמר משקיע בפרותיו מונע ממנו להגיע לגובהו של הארז. על זה אומר הפסוק: "צדיק כתמר יפרח", שצדיק פורח כתמר שנותן פירות, אבל שלא כמו התמר שיצירת הפירות מגבילה את גידולו, אלא הוא עצמו גם גודל: "כארז בלבנון ישגה", שלמרות עשיית הפירות הוא יגיע לגובהו העצום של הארז. על אף ש"הרב דומה למלאך ה'" ומסור כולו לשליחותו בהעמדת תלמידים, הוא עצמו ממשיך לגדול ואינו מפסיד כלל מהעמדת תלמידים, ואדרבה, אפילו גודל יותר מזה.

וכך מובא בהקדמת ה"חתם סופר" לשו"ת יו"ד (מכת"י החת"ס) על הפסוק: "המכסה אני מאברהם את אשר אני עושה, כי ידעתיו למען אשר יצוה וכו'". שלפני שהקב"ה גילה לו על הפיכת סדום, מתנהל כביכול דיון בענין, כן לגלות לו או לא לגלות, עד שהקב"ה מכריע לגלות, בנימוק: "כי ידעתיו למען אשר יצוה", מה שלא מצאנו אצל שאר הנביאים שיהיה כאילו ספק אם לגלות להם או לא.

אומר החת"ס, שבעצם, אברהם אבינו לא היה בדרגה לקבל את אותו גילוי נבואה. אבל הסיבה לכך היתה התעסקותו עם "הנפש אשר עשו בחרן", עם "מתחילים" בראשית דרכם, ולא היה יכול לעסוק במושכלות, שאז בודאי היה מגיע לדרגה זו. ומכיון שהסיבה שלא היה בדרגה, היתה: "למען אשר יצוה", שהוא מתעסק עם תלמידים, לכן ה' גילה לו את הנבואה הזו, על אף שזה היה למעלה ממדרגתו האמיתית.

וכך, אומר החת"ס, כל מי שעוסק בהרבצת תורה, הקב"ה יגלה לו בתורה אף למעלה ממדרגתו. א"כ "הרב הדומה למלאך" לא מפסיד, אלא אדרבה גדל עוד יותר.

היום נפטר א' מהמיוחדים שבדור בהרבצת תורה, הגאון רבי בערל אייזנשטיין זצ"ל. היה גאון אדיר ושליטתו בסוגיות היה כאחד הגדולים ממש, והיה מסור כל כולו לתת לתלמידים מה שהם צריכים לצורך גדילתם.

אמר לי פעם, שכל ההכנה שלו זה "מה לא לומר", זאת אומרת, לומר בשיעור רק מה שיהיה לתלמידים מזה תועלת בבנינם כלמדנים היודעים לגשת לסוגיא כראוי.

למרות שליטתו המדהימה בסוגיא, צמצם את עצמו באמירת השעור לומר רק מה שטוב לתלמידים לשמוע. ממש "רב הדומה למלאך ה'". ובד בבד דיבר בלימוד עם גדולי ראשי הישיבות בגודל שליטתו בסוגיא כנ"ל, והם נשארו פעורי פה כיצד כל הסוגיא סדורה אצלו בבהירות כה נפלאה.

אך בעצם אנחנו התחלנו כאן מהסוף.

כתוב במשנה באבות: "הרבה תורה למדתי מרבתי ומחברי יותר מהם, ומתלמידי יותר מכולם". נראה שיש כאן סולם של עליה. קודם לומדים מרבתינו, ואח"כ עם חברים בפלפולא דאורייתא, ואח"כ זוכים להרביץ תורה וללמוד עוד יותר מתלמידים. ר' בערל זצ"ל שימש את רבותיו הגר"ח שמואלביץ זצ"ל והגר"ג פרצוביץ זצ"ל באופן נדיר.

הוא פעם הלך שעתיים וחצי כדי שלא לבטל קביעות של כמה דקות עם הגר"ח ש! ולמד אצל הגר"ג זצ"ל שנים רבות בבחור, ואף המשיך כאברך, עד שזכה לקנות את דרכו המיוחדת בלימוד, ואף הוציא את חידושיו לאור, כתלמיד ששימש כל צרכו.

ידועים דברי הגר"ח ש על ר' אליעזר הגדול שאמר: "לא אמרתי דבר שלא שמעתי מפני רבי מעולם" (סוכה כח). ואילו באבות דרבי נתן פ"ו איתא: "עמד ודרש בדברים שלא שמעתן אוזן מעולם". וביאר הגר"ח שאין כאן כל סתירה, היות ותלמיד זה לא מי

שאומר את מה שהרב אמר מילה במילה, שזה "תוכי". אלא תלמיד זה מי ששימש את רבו עד כדי כך שיודע בדיוק מה הרב היה אומר על כל ענין. וכך היה מרגלא בפומי דר' בערל: "מה הרבי היה אומר" על כל דבר ודבר, וכך קיים ר' בערל "הרבה תורה למדתי מרבותי".

אח"כ פלפולא דאורייתא עם חברים, "ומחברי יותר מהם".

כשהגעתי לישיבת מיר היו כאלף תלמידים, וקול התורה בבית המדרש היה עצום. אבל קול ה"ריתחא דאורייתא" שבקע מהצד השמאלי של "המזרח" התגבר על כל שאר הקולות. זו היתה פינתו של הגאון ר' בערל זצ"ל.

הגמ' אומרת בסוף חגיגה (כו ע"א): "א"ר אבהו אמר ר"א ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן ק"ו מסלמנדרא, ומה סלמנדרא שתולדת אש היא הסך מדמה אין אור שולטת בו, ת"ח שכל גופן אש דכתיב: הלא כה דברי כאשר נאום ה' על אכו"כ". כתוב כאן שהתורה היא אש, "הלא כה דברי כאשר", אבל איפה כתוב שהתלמיד חכם כל גופו אש? אלא שכאשר לומדים עם כזו ריתחא דאורייתא אז הוא בעצמו נעשה "כל גופו אש".

ואח"כ הגיע לדרגה השלישית "ומתלמידי יותר מכולם". הוא הרביץ תורה בכמה ישיבות, ואף כאן בישיבה תרם רבות לביסוס הישיבה בשנותיה הראשונות. בשנים האחרונות היה ראש ישיבה ב"בני-ברק" בישיבת "קרית-מלך".

לפני כחצי שנה התגברה מחלתו, עד שהרופאים אמרו שהוא במצב של פיקוח נפש. ומאז עד יומו האחרון לא החסיר אפילו שיעור אחד – ואתמול מסר שיעור עם חמצן!

הזכרנו את דברי המדרש תנחומא שהפסוק "ואהבת" מתיחס ללימוד התורה עצמה, וממילא "בכל נפשך – אפילו נוטל את נפשך" מתיחס ללימוד התורה – "אפילו נוטל את נפשך". ציור חי לזה היה הגאון ר' בערל, שלמד והרביץ תורה ממש במצב של "נוטל את נפשך" מתוך מסירות נפש כפשוטו.

ממנו נוכל ללמד את סולם העליה של "הרבה תורה למדתי מרבותי" מתוך שימוש תלמידי חכמים אמיתי, ואח"כ "מחברי יותר מהם" בפלפולא דאורייתא עצום, "ומתלמידי יותר מכולם" בהיותו "דומה הרב למלאך ה'", שכל כולו מסור להיות מעמיד תלמידים הרבה, בדברי המפר' באבות (פ"א מ"א) "העמידו תלמידים הרבה", לא נאמר "הרבה תלמידים", אלא להעמיד את התלמידים הרבה ולבנותם כראוי.

יהיו דברינו אלה והלימוד שנלמד ממנו לעילוי נשמתו.

מילי דהספידא

שנאמרו בתום השנה בישיבת "קרית מלך"

ע"י מו"ר הגאון ר' יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת "יד אהרן"*

מסורת התורה

כתוב במשנה באבות: "משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה הם אמרו שלשה דברים... והעמידו תלמידים הרבה". פירש רש"י: "הם אמרו שלשה דברים, שהתורה מתקיימת עליהם". מבואר ברש"י ששלשה דברים שאנשי כנסת הגדולה אמרו זה קיום התורה. נמצא א"כ שאחד מהדברים שמקיימים את התורה, שגורמים שישאר מסורת התורה לנצח, הוא: "העמידו תלמידים הרבה".

לשון המשנה הוא "והעמידו תלמידים הרבה" לשון להעמיד. מה הפירוש להעמיד תלמידים?

"משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע". לגבי משה ויהושע כתוב לשון מסרה, שמשה מסר את התורה ליהושע. לעומת זאת במשנה ג' לגבי אנטיגנוס איש סוכו ושמעון הצדיק נאמר: "אנטיגנוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק", לא כתוב ששמעון הצדיק מסר לאנטיגנוס איש סוכו, כתוב שאנטיגנוס קיבל משמעון הצדיק.

המהר"ל על המקום עומד על שינוי הלשון, וז"ל: "אמר אצל משה לשון קבלה, כי המקבל הוא מקבל לפי כוחו, ולא קיבל משה כל התורה כדאיתא במסכת שבועות... אבל אמר ומסרה ליהושע, כי משה היה אפשר לו למסור כל אשר קיבל ליהושע, וכן היה אפשר ליהושע למסור כל אשר מסר לו משה לזקנים, וכן זקנים לנביאים, וכן נביאים לאנשי כנסת הגדולה כל אחד מסר כל אשר קיבל לאחר, מפני שכוחם יפה לקבל. אבל מן אנשי כנסת הגדולה ואילך התחילו הדורות לפחות ולהמעט... ולכך אמר אנטיגנוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק ולא אמר שמעון הצדיק מסר התורה לאנטיגנוס איש סוכו, כי לא מסר לו כל תורתו שקיבל, שהדורות התחילו לפחות ולהתמעט חכמתם. רק אמר אנטיגנוס איש סוכו קיבל ממנו כי קיבל כפי כוחו כאשר היה לו לקבל... וכן כל הזוגות שזכר אחר כך לא הזכיר רק לשון קבלה, כי לשון קיבל תולה במקבל והוא מקבל כפי כוחו, אבל המסירה הוא שייך אל המוסר והוא מוסר כפי כוחו גם כן. ודבר זה היה עד אנשי כנסת הגדולה שהיה תולה הכל בנותן... כי לא היה חסרון במקבל, אבל כאשר יש חסרון במקבל אין לתלות בנותן, דמה מועיל כח הנותן

* נערך מתוך סרט הקלטה, היה למראה עיני ראש הישיבה שליט"א והסכים שיודפס.

כאשר יש חסרון במקבל, ולפיכך אמר לשון קבלה ופירוש זה ברור". הרב יכול למסור לתלמידו את כל תורתו, אבל לא כל תלמיד יכול לקבל את כל מה שיש לרבו למסור. עד אחרי "אנשי כנסת הגדולה" לא היתה ירידת הדורות, כיון שכך אפשר לומר שמשא מסר ליהושע ויהושע מסר לזקנים וכו', והיינו שהוא מסר הלאה את כל תורתו. אבל אחרי שהיתה ירידת הדורות שוב אין הרב יכול למסור לתלמידו את כל תורתו. התלמיד לפי דרגתו יכול לקבל מרבו. אם הדור ירד, אז לא יכולים למסור כל מה שהרב למד, אלא הדבר תלוי ביכולת התלמידים לקבל.

לשון המשנה הוא **קיבל**, ומבואר שלקבל את התורה תלוי ביכולת התלמיד לקבל. א"כ צריכים לדעת איך לקבל את התורה. מה היסוד הראשון להיות תלמיד, איך אדם הוא תלמיד?

תלמיד הכוונה היכולת לקבל. אם אדם במקום לחשוב על התורה, הוא חושב על עצמו. הוא לומד תורה כדי להראות את כוחו, הוא רוצה להראות את כח החידוש שלו. אם אדם לא מכיר שתורה זה מעל הכל, אלא לומד מתוך כל מיני חשבונות. הוא רוצה להוציא ספרים כדי לפרסם את שמו או משום חשבונות אחרים, אדם שנוהג כך הוא לא תלמיד. תלמיד הפשט שהוא מקבל, תלמיד הפשט שהוא רואה שתורה באה מסיני, הוא רואה שהתורה זה נצח. הוא רוצה להיכנס למסורת התורה, הוא רוצה להיכנס לנצח של תורה, זה הפירוש שהוא מקבל, זה הפירוש שהוא תלמיד. הוא **קיבל** מרביתו, מה שיש לו הוא **קיבל**, הוא היה "מקבל" לקבל את מה שקיבל, אז הוא תלמיד.

[234517]

אם הוא תלמיד הוא יכול להיכנס למסורת התורה, הוא יכול למסור הלאה מה שהוא קיבל. אך מי שלא זכה להיות תלמיד, מי שלא היה "מקבל" מרביתו, הוא לא יכול למסור את התורה הלאה לתלמידים. כמו שהוא לא היה מקבל הוא לא יכול למסור, כי למסור הכוונה למסור מה שקיבל. אדם שביטל את עצמו לתורה, אדם שביטל את עצמו לנצח של התורה הוא יכול למסור את התורה הלאה.

מה הכוונה למסור הלאה?

למסור למקבל. צריכים לדעת מי המקבל, וצריכים לדעת איך מוסרים את התורה באופן שיכולים לקבל את התורה. "אנטיגנוס קיבל משמעון הצדיק", כלומר צריכים לדעת למסור את התורה באופן שיהיו יכולים לקבל את התורה.

אחרי שתורה שבע"פ נכתבה מה היא מסורת התורה?

ר' ראובן גראזאווסקי זצ"ל בהקדמה לברכ"ש ח"ב מביא מחמיו ר' ברוך בער זצ"ל, וז"ל: "הוא היה אומר שגם דרך הסברא בהלכה אינה סברת הלב שאדם אומר מעצמו,

אלא הסברא והאופן איך להבין סברת הגמ' גם היא על דרך הקבלה מרבו באה, איש מפי איש עד מרע"ה, ואת זה יש צורך ללמוד מרב איך להקשות ואיך לתרץ, איך להביא ראיה ואיך לחקור חקירה ולהסתפק ספק. וכל ימיו יגע בזה, לא רק לתרץ קושיות לברר ספיקות ולהביא ראיות, אלא על כל קושיא ותירוץ, על כל ספק ובירור, ועל כל ראיה, חיפש סימוכין מדברי רבו או גאונים אחרים שיש להקשות בעין זה, להסתפק או להביא ראיה בעין זה, ואת דרך הלימוד הזה השתדל למסור לתלמידיו. ומטעם זה היה תולה ברבו את כל חידושיו וסברותיו, מכיון שלא אמר דבר עד שמצא סימוכין לו בדברי רבו". סברת התורה זה לא סברות של בנ"א בשכל הפשוט שלו, שכל התורה זה למעלה משכל של אדם, זה שכל דקדושה. איך א"כ יכול אדם לומר סברות בתורה? לכך צריכים לקבל את מסורת התורה. משה רבינו קבל גם את סברת התורה לא רק את מה שכתוב. איך לדמות מילתא למילתא, איך להבין דבר, איך להקשות. מה שנקרא גמרא, כמו שרש"י אומר בסוף "אלו מציאות", וז"ל: "סברת טעמי המשנה, ולהבין שלא יהיו סותרות זו את זו, וטעמי איסור והיתר והחיוב והפטור, והוא הנקרא גמרא". אחרי שהתורה נכתבה, מסורת התורה היא הדרך איך ללמוד, איך להקשות קושיא. מעולם לא נכתב איך לדמות מילתא למילתא, אי אפשר לכתוב זאת, זה נמסר מדור לדור, וזוהי מסורת התורה של היום, איך להבין את התורה. מה שצריכים לקבל מרבותיו הוא איך להבין את התורה. מה שמוסרים הלאה הוא איך ללמוד, הדרך ללמוד, איך לחשוב בתורה. דברים אלו אינם לפי שכל הפשוט של בנ"א.

איך אדם יכול לזכות לשכל התורה? רק אם הוא תלמיד, רק אם הוא מוכן לקבל מרבותיו. אם הוא מוכן לקבל, אם הוא רואה שתורה זה מעל השכל, שתורה זה הנצח, אם הוא יכול לבטל את עצמו לתורה, אז הוא יכול לזכות שהשכל שלו יהיה שכל התורה, אז הוא יוכל לזכות להבין סברת התורה. אבל זה לא דבר פשוט, אלא שנים על גבי שנים של לימוד ושימוש.

אחד מהדברים שהייתי תמיד מתפעל מהראש ישיבה, שבזמן שהוא היה אומר שיעור, מעולם הוא לא חשב להראות את הכוח החידוש שלו. תמיד הוא דאג איך להעמיד תלמידים. בזמן שהוא אמר שיעור הוא צמצם את כל החידושים שהיו לו לומר על הסוגיא, ואמר את השיעור לפי המקבלים. תמיד ידע מה התלמידים צריכים לשמוע בסוגיא, מהם עיקר היסודות של הסוגיא. התאים את השיעור לפי רמת התלמידים שאמר לפנייהם את השיעור, כל פעם לפי רמת אותם התלמידים שהיו תלמידיו באותה שנה.

זה אדם יכול לעשות רק אם הוא עצמו היה פעם תלמיד, אם הוא היה תלמיד לרבותיו. אם הוא ידע איך לקבל אז הוא יודע איך למסור למקבלים. מה צריכים להגיד למקבלים. אלו חידושים לומר ואלו לא לומר. אם החידוש הוא לא מהדברים

שהתלמידים צריכים לדעת עכשיו בבנייתם, לא צריכים לאומרו. לדעת מה הם עיקר היסודות שהם צריכים לשמוע בסוגיא.

זה הסוד איך הוא זכה להעמיד כ"כ הרבה תלמידים. "להעמיד תלמידים", לבנות אותם. איך בונים אותם? אם חושבים מה הם צריכים לדעת. אם חושבים מה אני רוצה להשמיע, אם מחפשים במה להשמיע חידושי תורה, לא מעמידים תלמידים. להעמיד תלמידים הוא אם יודעים מה התלמידים צריכים לקבל. וזה סוד ההצלחה שהוא העמיד כ"כ הרבה תלמידים. כ"כ הרבה תלמידים עדיין מרגישים את הקשר איתו בגלל שהוא העמיד אותם. מעמיד הפשט שהוא דבר עומד, "דבר המעמיד" מעמיד את הדבר. מעמיד אפי' באלף לא בטיל, כי המעמיד מחזיק את הדבר. אחד ששמע שיעורים מאחד זה לאו דוקא העמיד אותו. אבל מי שהיה מעמיד, מי שמסר את עצמו כדי שהתלמידים יגדלו בתורה, הוא העמיד אותם, ומעמיד אף פעם לא בטיל, זה נשאר לכל החיים. זה סוד הקשר העמוק שהיה לו עם כל תלמידיו, כי הוא העמיד אותם. "העמידו תלמידים" הוא מה שמקים את התורה. הנצח של התורה בא אם מעמידים תלמידים לדורות הבאים, תלמידים כאלו שנכנסים ג"כ לשלשלת של מסורת התורה.

עכשיו אתם התלמידים צריכים לחשוב מהו העילוי נשמה הגדול שתוכלו לעשות לראש ישיבה? שאתם תהיו תלמידים. תלמדו איך לקבל את התורה, אחד מהדברים שבדור שלנו כ"כ לא חושבים על זה. להיות מקבלים את התורה, להיות תלמידים. תלמדו מהראש ישיבה איך הוא היה תלמיד בזמן שהוא למד מרבותיו, איך הוא נכנס לדרך הלימוד של רבותיו, איך הוא עמל לעמוד על דעת רבותיו. הוא היה תלמיד אמיתי, ומשום כך שהיה תלמיד אמיתי הוא זכה להיכנס למסורת התורה, להעמיד תלמידים הרבה. אתם צריכים ללמוד מזה איך להיות מקבלים, איך להיות אלה שיכולים להיות תלמידים. תהיו תלמידים, תבטלו את דעתכם לדרך של התורה, ואז תזכו להכנס למסורת התורה. אחרי כן תזכו להיות אלו שיכולים למסור את התורה. זה העילוי נשמה שיכולים עכשיו לזכות לראש ישיבה, תלמדו שמועותיו, תעמלו על שמועותיו, תהיו עמלים על כך. תלמדו איך לבטל את דעתכם לתורה. לא כל דבר מבינים, התורה זה מעל השכל. תלמדו שנים על גבי שנים את התורה, תבטלו דעתכם לתורה ואז תזכו להבין סברת התורה. תהיו תלמידים.

דבריהם הם זכרונם*

רבינו יונה ב"שערי תשובה שער ג' כותב: "נתחייב האדם לראות בבנים ולהבין בהם, ולהבדיל בין עקש ופתלתול ובין הישר הולך, לתועלת נשגבה". ר' נחום זצ"ל התייחס לכל תלמידיו כבניו כמאמר חז"ל "ושננתם לבניך" – אלו התלמידים. ולאור דברי רבינו יונה הרי שעל הרב להכיר ולהבין היטב את תלמידיו. ר' נחום השכיל לדעת מה הם כוחותיו של כל אחד ואחד, ובחכמתו תבע מכל אחד לפי מדרגתו. מתוך קושיא או תירוץ אחד בלבד, הצליח ר' נחום לעמוד על טיבו של התלמיד ועל מדרגתו. היה לו חוש מיוחד להבין כל תלמיד ולענות לו על פי דרכו. דוגמא לדבר, הוא דרש תמיד מתלמידיו להבין היטב את הסוגיא לפני השיעור עם כל הראשונים וגדולי האחרונים, רק בהכנה כזו ניתן היה להפיק את מירב התועלת מן השיעור. כאשר שאלו תלמידים שאלות שנשאלו כבר ע"י הראשונים או גדולי האחרונים היה גוער בהם על שלא הכינו כראוי את השיעור. פעם גער באחד התלמידים החשובים על כך שהקשה קושיא שאותה מקשה כבר הגרעק"א. באותו שיעור עצמו שאל תלמיד אחר שאלה שגם בה כבר דן הגרעק"א, והפעם ר' נחום שיבחו מאוד. ההבדל ביניהם היה שעבור התלמיד השני היה זה הישג גדול לכוון לקושייתו של הגרעק"א, בעוד שהתלמיד הראשון כפי ערכו היתה עליו טענה מדוע הוא לא ראה לפני השיעור את דברי הגרעק"א על הסוגיא.

¹²³⁴⁵⁶⁷אוצר החכמה

פעם ר' נחום התבטא שכיון שיש מסכתות הנלמדות במחזור בישיבות הקדושות, על כן מי שמתכוון להרביץ תורה בישיבה עליו לעסוק תדיר במסכתות אלו. אף העיד על עצמו שכל ימי חייו עיקר עיונו היה במסכתות הישיבתיות. עוד אמר ר' נחום זצ"ל בשם הגרא"י פינקל זצ"ל והגר"י סרנא זצ"ל שבחור מבוגר וכ"ש אברך שאינם מתעסקים עם תלמידים צעירים, דבר זה יחסר להם לכשירצו להיות מרביצי תורה.

איתא בחז"ל: "אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו". המקנה בהקדמה למס' קידושין אות מג מפרש מאמר זה שמלאך נקרא עומד ובן ישראל הוא הולך. היינו שלמלאך אין עליות וירידות אלא לעולם הוא באותה הדרגה שהיה כשנברא. לעומת זאת האדם ע"י עסקו בתורה הינו מהלך ומתעלה בכל יום. אם דומה הרב למלאך ה' היינו שבשעה שהרב מלמד את תלמידיו, עליו לשים כל מגמת

* דברים שנאמרו ע"י מו"ר הגר"ב אייזנשטיין זצ"ל, על רבו הגר"נ פרצוביץ זצ"ל, כפי שפורסמו במוסף ש"ק "יתד נאמן" (פרשת וישלח התשנ"ז) במלאות עשר שנים לפטירת הגר"נ פרצוביץ זצ"ל. כל מי שהכיר את מו"ר זצ"ל יודע שאיזו כמו הדברים הללו כדי לתאר את דמותו שלו עצמו.

נפשו בתועלת תלמידיו ולהסבירם בפנים יפות ולא לחשוב תועלת עצמו, כי חושבו תועלת עצמו הוא מניעת עליית תלמידיו. כך היתה דמותו של ר' נחום זצ"ל בעיני תלמידיו, שדאג לעלייתם, ובעת לימודו עם התלמידים לא חשב על עליית עצמו. בעת חולשתו האחרונה שח ר' נחום זצ"ל לאחד ממקורביו שכמה מקומות בש"ס לא למד בעיון הראוי כי היה עסוק עם תלמידיו. פעם התבטא שכנראה העבודה של הרב היא לתת מהרוחניות שלו לאחרים, והן הן דברי המקנה.

במאמר "אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו", מפרשים עוד פירוש. למלאך יש רק שליחות אחת, כמבואר ברש"י על התורה בכמה מקומות. הרב דומה למלאך בכך שאין לו אלא עיסוק ותפקיד אחד והוא ללמד את תלמידיו תורה. כך ראינו אצל ר' נחום זצ"ל שלא התעסק בשום ענין אחר ולא בשום ענין ציבורי אלא היה כל כולו קודש לתלמידיו. פעם התבטא שנפלה בחלקו זכות שאינו צריך לשאת בעול הגשמי של הישיבה, וכן שהרבנית דואגת במסירות לכל צרכי ביתם, כך שהוא יכול להשקיע את כל זמנו וכוחותיו בתלמודו ותלמידיו.

ר' נחום זצ"ל התנגד לסדר קבוע לחזרת השיעור. לדבריו, השיעור צריך לחייב לשנן שוב את הגפ"ת והראשונים לאור מה שנתחדש בשיעור. להבין בעצמו את הקושיות החזקות בסוגיא.

לא כל קושיא חייבת תירוץ. לאחר התלמידים שהחל באמירת שיעורים, יעץ: "מוטב שתבאר היטב ב' קושיות של הגרעק"א מאשר שתאמר קושיא אחת של הגרעק"א עם שני תירוצים שלך".

דאגתו של ר' נחום זצ"ל לתלמידיו היתה לאין שיעור. גם בימי מחלתו האחרונה בה גופו נחלש מאוד, לא הרפה מכך. הוא דאג לרוחניות של תלמידיו ולא רק ללימודם. כאשר חש שיש דבר הטעון תיקון אצל אחד מהתלמידים, או שחשש שמישהו מזיק ברוחניות לאחד מהתלמידים, דאג לתקן את הדבר מיד ללא שום שהיות. פעמים רבות ביקש מהמקורבים אליו לסדר ענין שנגע לרוחניות של אחד התלמידים, בעיקר כאשר חש כי התלמיד נמצא תחת השפעה לא טובה. ולא נח ולא שקט עד שהענין סודר.

במלאת עשר שנים להסתלקותו, השפעתו עדיין מורגשת בין אלפי תלמידי ישיבת מיר המעטירה, ובכל מקומות התורה. הד דברי תורתו של ר' נחום זצ"ל נשמעים בכל מקום. תלמידיו הרבים עדיין רואים לפנייהם את דמות דיוקנו של רבם האהוב העומד לפנייהם ודורש מהם גדלות בתורה ויר"ש, תוספת עיון, דיוק והעמקה בסוגיא, לא לסטות מפשט וישרות הסוגיא. עוד עמל ועוד יגיעה, "נאך אקנייטש", "נאך אדהער", "נאך אהבנה", "נאך", "נאך", "נאך"...